

ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК ТИЛЛАРИДА СЛЕНГЛАР

Sulaymanova Saodat Shomurotovna

Аннотация

Инглиз ўзбек тилларида фойдаланиш доираси чекланган лексик бирликлар жуда ҳам кўп учрайди. Уларнинг аксаният кўпчилиги янгилиги ва оригиналиги билан тилда фарқланадиган лисоний ҳодиса ҳисобланади. Мавжуд тиллардаги сленгларнинг бир тилдан иккинчи тилга кўчиши масаласи ҳам долзарб.

Калит сўзлар: фойдаланиш доираси чегараланган лексик бирликлар, нофаол лексик бирликлар, сленг, сўз ўзлаштириш.

Сленг янгилиги ва оригиналиги билан фарқ қилганлиги туфайли адабий тиллексикасининг услубий синонимлари ҳисобланишини қайд қилгани ҳолда, уни қуйидаги гуруҳларга бўлади:

1) умумий сленг, яъни инглиз адабий тили таркибига кирмайдиган, аммо сўзлашувнутқида кенг тарқалган ва ҳамма учун тушунарли бўлган образли сўз ва турғун бирикмалар бўлиб, ҳиссий бўёқдорлиги билан ажралиб турадиган тил бирликларини ташкил қилади. Сленг янгилиги ва оригиналиги билан фарқ қилганлиги туфайли адабий тиллексикасининг услубий синонимлари ҳисобланади. Масалан: *bed-sitter (bed-sitting room), bob (shilling), booze (a drink, to drink liquor), to dry straight (to straighten up), hide (human skin), knock-out drops, dope (narcotic dhops), a sparkler, a glamour girl (a social success), to work the steam off (to rid oneself of excessive energy)*

2) махсус сленг, яъни у ёки бу махсус ёки касб-ҳунар профессия лексикасига кирувчи сўз ва сўз бирикмалари: денгизчилар, спортчилар, актёрлар, юристлар (ҳуқуқшунослар), талабалар ва бошқа тоифалар сленги ҳамда турли ижтимоий гуруҳлар сленги, масалан, кокни, яъни Лондоннинг оддий кишилари диалекти, олий табақа жарғони, инглиз аристократларининг фарзандлари учун очилган ёпиқ ўқув юртларида қўлланадиган сўз ва иборалар, ўғрилар жарғони ва ҳоказо. (Арнольд 1959: 267)

Ричард А Спирс луғатида сленглар географияси биров кенг берилган. Жумладан, луғатдан касалхона жарғони, дайдилар, ҳарбий хизматчилар, автомобиль пойгачилари, журналистлар, қиморбозлар, ковбойлар, компьютерчилар жарғони, музикачилар, ўсмирлар, студентлар жарғони (булар асосан коллеж талабалари тилида қўлланади), камоқхона жарғони, жиноятчилар жарғони, кўча жарғони (АҚШнинг йирик шаҳарлари кўчалари жарғони), молия хизматчилари жарғони (пул сотиш ва сотиб олишда қўлланадиган жаргон) каби турлари қайд қилинади

Тилшуносларнинг сленгга бўлган муносабати бир хил эмаслигини кўриб ўтдик. Айрим олимларнинг сленг адабий тил меъёрларига тўғри келмайди, деган фикрларига муносабатини билдирган И.В. Арнольд бундай қарашларга қарши чиқиб, сленг тилда мавжуд сўз ясаиш моделлари асосида шаклланишини кўрсатган ҳолда сленг ва бошқа лексик бирликлар орасида чегара йўқлигини қайд қилади. Сленг сўзлари умуми адабий тилдаги сўз ва ибораларнинг кўчма

маънода қўлланиши тарзида янги маъноларда пайдо бўлиб, адабий тилга ўрнашади. Буни куйидаги сўзлар мисолида ҳам кўриш мумкин: *above-board* “ҳалол, тўғри”, *ha I rdo* “тараш, тарамоқ”, *make-up* “грим, косметика”, *to live up* “арзимок, арзирли бўлмоқ”, *tube* “метро”, *vac* “таътил”, *wire* “телеграмма”, *zoo* “хайвонот боғи” каби.

Сленг табиатан янгиланиб туришни талаб қилади. Сленгнинг кўплаб сўзларинисбатан қисқа умр кўради, яъни улар тилдан ўрин ололмасалар, истеъмолдан чиқиб кетади ва одатда янги сўзлар билан алмашади. Э.Партридж инглиз тилидақўлланган “олифта , пўрим” маъносида қўлланилган бир қатор сўзларни келтиради: *blood* (1550-1660), *macaroni* (1760), *buck* (1720-1840), *dandy* (1820-1870), *swell* (1811), *toff* (1851) ва истеъмолда бўлган *teddy-boy* каби.

Айтганимиздек, олимлар сленгга турлича муносабатда бўлиб келмоқдалар. Булар орасида сленг тилнинг луғат таркибини бузади деювчилар ҳам, сленгнинг экспрессивлигини назарда тутган ҳолда у тилнинг луғат таркибини бойитади деювчилар ҳам бор. Фикрларнинг бундай ҳар хиллиги сленг сўз ва иборалар орасида образли иборалар қаторида кўпол сўзлар ва ўғрилар жаргони учраши асосий сабаб деб кўрсатилади. Шунинг учун сленгни баҳолашда дифференциясиз ёндашиш ўзини оқламайди. Бундан ташқари, лексикология у ёки бу тил меъёрларини белгиламайди, -бу услубиятнинг вазифасидир. Лексикологиянинг вазифаси тилнинг луғат таркибини ўрганиш ва тавсифлаш бўлиб, уларни баҳолаш тилшуносликнинг бошқа бўлимига тегишлидир. Сленгнинг ҳозирги инглиз тили сўзлашув нутқида кенг истеъмолда бўлганлиги унинг тилдаги мавқеи катта эканлигини кўрсатади. Сленг АҚШ ва Австралиянинг инглиз тилида тараққий этган, уларнинг тилида қўлланган кўплаб сўзлар инглиз тилидан ўрин олган. Масалан, *Attaboy*, *cute*, *full of pep*, *swell* сингари.

Адабиётлар:

1. Гальперин И.Р., Черкасская Е.Б. Лексикология английского языка.Изд “Ин-яз”, М.,1956.
2. Дублягин Ю.П, Теплецкий У.А. Краткий англо-русский и русско-английский словарь уголовного жаргона”, М., ”Терра”, 1993.
3. Дониёров Р, Қосимов А.“Терминология ва сўз ясалишининг айрим масалалари” (“Ўзбек тили ва адабиёти”,1995,4-сон)